

*Підготовка педагогічних кадрів для
дошкільної освіти у США*

Наталія Мельник

У статті надано характеристику підготовки фахівців дошкільної освіти у США. Проаналізовано особливості курсів, що пропонуються студентами педагогічних факультетів американських університетів, проаналізовано особливості організації навчального процесу.

Ключові слова: фахова підготовка кадрів дошкільної освіти, професійна підготовка вихователів, педагогічна практика.

Вимоги сьогодення потребують від керівників дошкільних установ, методистів та вихователів творчого підходу до організації освітньої діяльності, стимулюють до внесення у діяльність передових прогресивних ідей зарубіжного дошкільного виховання та освіти, запровадження нововведень, уміло поєднаних з освітніми традиціями минулого.

Концепція педагогічної освіти України актуалізує сутнісний зміст педагогічної освіти, її діяльнісний характер, скерований передусім на оволодіння фахівцем практичними вміннями й навичками організації навчально-виховного процесу [2]. Як свідчать дослідження Н. Абашкіної, Г. Воронки, О. Глузмана, Т. Десятова, А. Каплуна, Т. Кошманової, А. Парінова, Л. Пуховської така ж тенденція спостерігається і у Сполучених Штатах. О. Кононко визначає основними із напрямів професійної діяльності вихователя у дошкільному навчальному закладі є такі: психологічний, педагогічний, організаційний, методичний, дидактичний, управління та контролю, підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів [1].

Питання реформування системи професійної освіти вихователів і перехід на міжнародні стандарти підготовки фахівців набуває особливої актуальності в контексті інтеграції України у міжнародний освітній простір. Зокрема, сучасна українська система вищої освіти потребує інновацій, базованих на досвіді розвинених країн світу у підготовці кадрів. Це стосується і вітчизняної фахової підготовки вихователів. У цьому аспекті особливий інтерес становить досвід американських колег з організації педагогічної освіти у найкращих національних закладах підготовки студентів-майбутніх вихователів, основні пріоритети якої скеровані на поєднання особистісного та діяльнісного підходів, що є характерним і для сучасної підготовки вихователів в Україні.

Мета статті полягає у визначенні особливостей, здобутків і переваг фахової підготовки вихователів у американському університеті.

У США фахівці з дошкільного виховання отримують загальну дворічну академічну підготовку, потім протягом двох-чотирьох років опановують дисципліни, які стосуються психічного і фізичного розвитку дитини. Випускники одержують ліцензійний сертифікат, високий бал якого дає змогу продовжити навчання ще протягом двох років у аспірантурі й здобути вчений ступінь магістра. Цілком реальне переведення найближчим часом підготовки вихователів дошкільних закладів на університетську базу [4]. Сьогодні у зв'язку із процесами інтеграції, технізації та інформатизації суспільства в дошкільній педагогіці США ведуться дискусії щодо професії вихователя. Американські науковці наголошують на тому, що лише компетентні вихователі здатні забезпечити якісну освіту дітей, тому підготовка педагогічних кадрів належить до пріоритетних напрямів вищої освіти [3, с. 102].

Яскравим прикладом якісної підготовки вихователів є навчання студентів в американському університеті Монтклеа. На прикладі цього університету проаналізуємо особливості фахової підготовки вихователів у США. Факультет дошкільної та початкової освіти університету Монтклеа здійснює підготовку вихователів дошкільних закладів та вчителів початкової школи, які можуть отримати ступінь бакалавра та магістра дошкільної освіти.

Бакалаврів дошкільної освіти готують за двома напрямками: «Консультант з проблем сім'ї та дитини» (Family and Child Studies), «Учитель» (Teacher Certification).

Студенти, що навчаються за першим напрямом можуть отримати такі спеціальності: спеціаліст з дитинознавства (Child Life Specialist); організатор педагогічного супроводу сім'ї, дітей та організатор навчання (Families, Children, and School Settings); організатор педагогічного супроводу сім'ї, дітей, організатор навчання з додатковою спеціальністю вихователів дітей до 3-х років (Families, Children, and School Settings and Teacher Certification in Early Childhood Education Preschool-Grade 3); організатор педагогічного супроводу сім'ї, дітей, організатор навчання з додатковою спеціальністю вихователів дітей до 5-ти років (Families, Children, and School Settings and Teacher Certification in Early Childhood Education Preschool-Grade 5); гувернер або сімейне обслуговування (Family Services); фахівець з геронтології (міждисциплінарної науки про соціальні та біологічні зміни людини) (Gerontology).

Студенти другого напрямку можуть отримати такі спеціальності: вихователь дітей до 3 років (Undergraduate P-3 Professional Sequence) та вихователь дітей до 5 років (Undergraduate K-5 Professional Sequence).

Магістрів готують за такими спеціальностями (Early Childhood, Elementary, and Literacy Education): магістр дошкільної та початкової (M. Ed. in Early Childhood and Elementary Education); магістр інклюзивної освіти (M. Ed. in Inclusive Early Childhood Education); магістр дошкільної освіти (M.A.T. in Early Childhood); магістр початкової освіти (M.A.T. in Elementary Education); магістр з читання (M.A. in Reading); подвійний диплом магістра дошкільної освіти та вчителя дітей з особливими потребами (Dual Certification: M.A.T. in Early Childhood Education (Preschool through Third Grade) and Teacher of Students with Disabilities (TSD)); подвійний диплом магістра вихователів дітей дошкільної віку та вчителя початкових класів (Dual Certification: M.A.T. in Elementary Education (Kindergarten through Fifth Grade) and Teacher of Students with Disabilities (TSD)); пост-

бакалаврська освіта вихователів (Post-baccalaureate Program in Early Childhood Education), пост-бакалаврська освіта вчителів початкових класів (Post-baccalaureate Program in Elementary Education); вчитель дітей з особливими потребами з додатковим сертифікатом вихователя дітей до 3-х років (Teacher of Students with Disabilities (Additional Certification P-3)); спеціаліст логопед (Reading Specialist); спеціаліст з новітньої літератури, цифрових технологій і навчання (Graduate Certificate in New Literacies, Digital Technologies and Learning); альтернативний курс для вихователів дітей до 3-х років (Modified Alternative Route / P-3 Certification) [5].

Професійна підготовка студентів ґрунтується на реалізації чотирьох компонентів педагогічного процесу університету: 1. навчання та розвиток студента; 2. організація навчально-виховного процесу в дошкільних закладах та школах (групові кімнати); 3. навчальний план; 4. професійні вміння [6]. У процесі навчання студент набуває такі компетентності з професійної підготовки:

володіє теоретичними знаннями, що передбачають вміння розуміти, аналізувати та послуговуватися загальновідомими принципами дошкільної освіти; забезпечує зміцнення здоров'я та всебічного розвитку дітей; використовує культурологічний підхід в взаємодії з дітьми, тобто сприяє полікультурному, толерантному формуванню дитячої особистості; вміння чуйно, бережно та з повагою ставитися до кожної дитини; демонструє вміння налагоджувати контакт з дітьми та їх родинами; добре володіє знаннями з конструктивістських теорій навчання та виховання дітей дошкільного віку, теоріями особистісно-орієнтованого підходу; знає принципи організації інклюзивного навчання та виховання дітей у дошкільних освітніх закладах.

використовує теоретичні знання на практиці: здійснює адекватну, об'єктивну оцінку якості своєї роботи, вміє організувати освітнє середовище відповідно до різних педагогічних підходів; здійснює організацію інклюзивного навчання та виховання дітей у дошкільних освітніх закладах; творчо здійснює професійну діяльність; налагоджує зв'язки з іншими установами дошкільної освіти (освітніми центрами, організаціями, соціальними службами та органами управління дошкільною освітою); використовує арсенал педагогічних технологій, як засобів для навчання та взаємодії: курикулум, професійний розвиток, співпраця зі школами, університетами та громадами [7].

За навчальним планом університету Монтклеа, студенти повинні пройти загальні курси з підготовки, до яких належать: біологія, хімія, танці, історія, природничі науки, мистецтво, економіка, політологія, французька (італійська, іспанська, латинська) мови, медицина, математик, музика, фізкультура, фізика. До предметів за спеціалізацією відносять: дошкільну педагогіку, вікову та дитячу психологію, основи початкової освіти дітей, соціальні науки, філософію освіти, розвиток мови дітей дошкільного віку, робота з дітьми з особливими потребами, гувернерство, методи дослідження сім'ї та дитини, інтегративне навчання та особливості інклюзивної освіти дітей, дитячу літературу в полікультурному суспільстві, перспективне планування у дошкільному навчальному закладі та початковій школі, лінгвістику (англійська мова та англійська мова, як іноземна), сімейне виховання тощо. Аналізуючи дисципліни (таблиця 1), які викладаються у Державному університеті Монтклеа (США) [4], ми дійшли висновку, що студенти в американському університеті студенти отримують ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку.

**Зміст підготовки фахівців дошкільної освіти
в Державному університеті Монтклеа (США)**

Цикли навчальних дисциплін	Перелік предметів
Цикл гуманітарних, загально-розвиваючих дисциплін (та дисципліни за вибором)	Біологія, Хімія, Іноземна мова, Танцювальне мистецтво, Сімейна педагогіка, Географія, Лінгвістика, Математика, Музика, Фізкультура, Фізика, Антропологія, Філософія, Економіка, Політологія, Наукові дослідження, Психологія, Соціологія (18).
Цикл природничо-наукової та фундаментальної підготовки	Медицина, Інформатика, Художнє мистецтво, Англійська мова, Розвиток дитини, Розвиток дитини: теорія, Основи мови, Основи дошкільної та початкової освіти, Методи пошуку, Природа читання, Сім'я, громада школа: різноманітність, кутума, демократичний підхід, Мовний та літературний розвиток, Історія літератури та медіа, Сучасні технології та освіта, методика навчання читання та письма (14);
Цикл курсів підготовки до практичної діяльності	Соціальні науки й мистецтво: реалізація демократичного підходу в початковій школі та дошкільних закладах, Технології інтегративного навчання у початковій школі та дошкільних закладах; Співпраця з родинами (3);
Цикл курсів з професійної діяльності та педагогічна практика	Курікулум дошкільної освіти (+ інклюзивне навчання), Педагогічна практика в закладах дошкільної та початкової освіти, Включна педагогічна практика в дошкільних закладах та початкових класах та групах, Практика педагогічного викладання в університеті.

Як свідчать дані таблиці, у Державному університеті Монтклеа (США) дисципліни гуманітарного та соціально-економічного спрямування входять до обов'язкових предметів, що зумовлено тим, що багато спеціальностей, пов'язаних із дошкільною сферою вимагають економічної компетентності фахівця. Такими спеціальностями є: менеджер з організації дошкільного навчального закладу, директор та методист дошкільної освітньої установи, керівник з реалізації освітньої програми дошкільної освіти (Хед Старт, Хай Скоуп, Хайпі тощо) місцевого та регіонального рівнів і т.д. Суттєва різниця полягає також у дисциплінах, які обираються студентом. Так, наприклад студент, який обрав спеціальність «вихователя дошкільного закладу», може не вивчати математику, фізику, хімію, на відміну від студента, який обрав фах «вчителя початкових класів». В університеті

Монтклеа курсів з природничо-наукового циклу зазвичай на 3–5 дисциплін більше, ніж в українських вишах.

Практична підготовка студентів у американському університеті передбачає опанування дисциплін, які поділено на три великих підгрупи: «Соціальні науки й мистецтво: реалізація демократичного підходу в початковій школі та дошкільних закладах», що включає вивчення географії, соціології, антропології, археології, історію мистецтва, соціальні науки, літературу тощо; «Технології інтегративного навчання у початковій школі та дошкільних закладах» забезпечують методичну підготовку педагогів через вивчення теорію організації освітнього процесу, методики практичної реалізації навчально-виховного процесу, методики діагностики та оцінювання успішності проекту (розвитку дітей, освітнього процесу), методику інтегративного підходу в дошкільній освіті. В ході цього курсу акцент робиться на практичній діяльності студентів та проведенні якомога більшої кількості тренінгів. Курс «Співпраця з родинами» передбачає вивчення теорії і практики співпраці з сім'єю.

В американському університеті підготовка до педагогічної практики виділена в окрему групу *«Цикл курсів з професійної діяльності та педагогічна практика»* і розподіляються за такими напрямками: курикулум дошкільної освіти (+ інклюзивне навчання) – курс занять покликаний навчити студентів планувати зміст навчально-виховної діяльності в дошкільній установі; педагогічна практика в закладах дошкільної і початкової освіти (пасивна практика) та активна педагогічна практика в дошкільних закладах та початкових класах та групах (активна практика) – курс дисциплін, які забезпечують спочатку отримання інформації про специфіку педагогічної практики та безпосереднє її проходження. Позитивним є те, що під час проходження практики проводяться заняття, метою яких є навчання студентів аналізувати свою діяльність та підготовка їх до складання портфоліо, що здається по завершенні педагогічної практики. Цікавим для вивчення є курс *«Практика педагогічного викладання в університеті»*, який полягає в тому, що студенти випускних груп протягом одного-двох семестрів викладають курси педагогічних дисциплін для студентів перших та других курсів. Викладання забезпечує глибоку теоретичну підготовку студентів (для проведення лекцій чи практичних занять необхідна як теоретична підготовка (написання лекцій) так і методична (опрацювання методичної літератури, розроблення практичних видів роботи на заняттях)).

Результати досліджень свідчать, що в американському університеті на аудиторні заняття у навчальному плані передбачено 1083 години, а на самостійну роботу – 2889 годин, тоді як у вітчизняних університетах відсоток дисциплін на самостійне опрацювання залишається невисоким.

В університеті Монтклеа студенти проходять 75–78 форм контролю (заліків, курсових робіт, проектів). На педагогічну практику студентів виділено 1021 годин.

Підготовка фахівців у сфері дошкільної освіти у вищих навчальних закладах США досить ефективна і здійснюється в двох напрямках: шляхом удосконалення і оновлення навчального процесу відповідно до потреб сучасного суспільства та завдяки введенню більшої кількості предметів професійного спрямування. Досвід США в цьому аспекті може бути трансформовано в українську систему фахової підготовки таким чином, щоб засвоїти найбільш доцільні її надбання і разом з тим зберегти рівновагу між високоякісною вищою педагогічною освітою та поміркованими матеріальними витратами на неї.

Наше дослідження показало, що нині у США спостерігаються тенденції до: регламентування навчальних програм в університетах, збільшення терміну навчання, збільшення терміну педагогічної практики; висуваються вимоги до компетентності майбутніх вихователів.

Запозичення американського досвіду підготовки кадрів дошкільної освіти може відбуватися в кількох напрямках. По-перше, це збільшення кількості навчального часу на професійні дисципліни. Кількість годин на професійні дисципліни в університетах США, значно перевищує кількість годин, що передбачені навчальними планами університетів України. По-друге, це – збільшення кількості предметів, пов'язаних з професійною підготовкою. На нашу думку, було б доцільно ввести до навчальних планів українських університетів такі курси «Соціальні науки й мистецтво: реалізація демократичного підходу в початковій школі та дошкільних закладах», «Технології інтегративного навчання у початковій школі та дошкільних закладах», «Курікулум дошкільної освіти (+ інклюзивне навчання)», «Практика педагогічного викладання в університеті». Важливо прагнути, щоб професійне спрямування всіх курсів, які викладаються чи будуть викладатися у ВНЗ України. Курси мають максимально спрямовувати майбутніх вихователів до навчання та виховання дітей дошкільного віку. При цьому у змісті підготовки вихователя повинен відобразитися не тільки теоретичний аспект (теоретико-методична підготовка), але й безпосередній досвід (педагогічна практика). Необхідно також збільшити термін практики студентів педагогічних вузів в дошкільних закладах, що сприятиме забезпеченню високої якості надання освітніх послуг в сфері дошкільної освіти.

Проведений аналіз не повністю розкриває особливості професійної підготовки. Зокрема важливою проблемою є стандарти професійної підготовки вихователів у США, що становить перспективу подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел:

1. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. Журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
2. Концепція педагогічної освіти. Схвалено колегією Міністерства освіти України 23 грудня 1998 року, протокол № 17/1–5. – Міністерство освіти України. Інститут змісту і методів навчання Міносвіти України. Інститут педагогіки і психології

АПН України. Київ, 1998. – 20 с.

3. Barnett W. S. Better teachers, better preschools: Student achievement linked to teacher qualifications / Barnett W. S. // *Preschool Policy Matters*. – № 2. – 2003. – P. 102–131.
4. *Child Day Care Services*. – U.S. Bureau of Labor Statistics [Electronic resource] / Office of Occupational Statistics and Employment Projections, 2009. – URL : <http://www.bls.gov/oco/cg/cgs032.htm#empty>.
5. College of Education and Human Services. Undergraduate and Graduate Programs [Electronic resource]. – URL : <http://cehs.montclair.edu/undergrad>.
6. Montclair State University Portrait of a Teacher and Standards for Reading Professionals. (1992). IRA & NCTE [Electronic resource]. – URL : <http://cehs.montclair.edu/academic/ecele/about.shtml>.
7. Portrait of a Teacher [Електронний ресурс]. – URL : <http://cehs.montclair.edu/academic/cop/teacher/undergrad.shtml#p3>.